

the subjects deeply and comprehensively, persistently improve musical-performance skills. They have adequate self-assessment of their capabilities, aware of the importance of musical-performance activities as an important part of their future profession.

Argumentally concluded that the prevalence of high artistical-cognitive and processual-meaningful grounds of musical learning activities is leading to self-improvement and self-actualization of the future teacher of music. An important task of future music teacher's motivation to learning is finding ways to designing and achieving the new levels of instrumental-performance skills, mobilizing all of student's potential.

Keywords: *motives, motivation, motivation of musical-performance activity, learning, motivation to performance activities on piano, self-actualization of the personality.*

УДК 378.016:792.8

Сидоренко Т. Д.

ПІДБІР МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ ДЛЯ ПОСТАНОВКИ ХОРЕОГРАФІЧНОГО НОМЕРУ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

У статті розкрито специфіку роботи з підбору музичного супроводу для постановки хореографічного номеру на уроках музичного інструменту зі студентами музично-хореографічного профілю. Доведено, що технологія підбору музичних творів базується на глибоких знаннях системно-хореографічної освіти. Розглянуто, за якими ознаками відбувається відбір музичного супроводу для основних вправ класичного екзерсису біля верстата. Запропоновано включити у навчальний план факультетів музично-хореографічного профілю спецкурс «Підбір музичного супроводу на уроках музичного інструменту», який дозволив би студентам, майбутнім концертмейстерам хореографічних колективів у школах мистецтв та інших позашкільних закладах, оволодіти принципами, якими вони будуть керуватись при виборі музичного супроводу на професійному рівні.

Ключові слова. *музичний супровід, студенти-хореографи, музично-хореографічне відділення, принципи підбору, ознаки відбору, спецкурс.*

Танець і музика в своєму гармонійному поєднанні – потужний засіб розвитку емоційної сфери особистості, основа естетичного виховання. Уроки хореографії від початку й до кінця будуються на музичному матеріалі.

Хореографія та музика глибоко тотожні. Музика спирається на виразність інтонації людської мови, хореографія – на виразність рухів людського тіла.

Ж.Ж. Новерр, відомий реформатор хореографічного мистецтва, сказав: «Гарна музика повинна живописати, повинна говорити. Відгукуючись на неї, танець стає як би луною, слухняно повторює слідом за нею все те, що вона вимовляє». [4, с. 175].

Фортепіано – це універсальний інструмент, інструмент-оркестр. На ньому можна виконувати класичну музику для «класичного танцю», «народного танцю», вальс, квікстеп, танго, джайв, фокстрот, бурре, ригодон, та ін. Співвідношення хореографії та музики, при постановці хореографічних номерів, викликає деякі утруднення. Тому майбутнім танцівникам і хореографам необхідно вчитися грати на фортепіано.

Мистецтво танцю без музики існувати не може. На заняттях в хореографічних класах з дітьми працюють два педагога – хореограф і музикант (концертмейстер). Діти отримують не тільки фізичний але й музичний розвиток. Беручи до уваги той факт, що концертмейстер багато в чому несе відповідальність за музичне «виховання» хореографів, підбір музичного матеріалу і робота над ним стає основними складовими його діяльності.

Одним з головних завдань підготовки майбутнього вчителя у вищому навчальному закладі є розвиток його творчого потенціалу. Дана проблема висвітлювалася в роботах різних науковців (О. Грибкової, С. Евінзон, В. Зінченко, В. Кузіна, В. Овчиннікова та ін.). Питання актуалізації творчої індивідуальності студентів (О. Блох, С. Гільманов та ін.), умов самоактуалізації особистості при розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя

(Л. Веретеннікова, Є. Ільїна, Т. Саламатова, Н. Шумилова та ін.). Деякі автори ототожнюють творчу активність з креативністю (Е.Лузік, О. Туриніна, Т.Саєнко, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.). Кожен з авторів доводить необхідність розвитку «творчого потенціалу майбутніх учителів в рамках усіх дисциплін вищого навчального закладу» [5; 2]. Г. Двойніна, С. Старобинський відзначають, що стимулювання творчої ініціативи вчителя музики в основному відбувається на профільних музичних дисциплінах: вокал, музичний інструмент, диригування та ін. Однак при підготовці музикантів-хореографів позначена позиція послідовно не реалізується.

На нашу думку, не достатньо уваги приділяється проблемі підбору музичного супроводу для постановки хореографічного номеру на уроках музичного інструменту, безпосередньо у профільних вищих навчальних закладах, що вимагає творчої активності майбутніх концертмейстерів та керівників хореографічних колективів.

Метою статті є розкриття специфіки роботи з підбору музичного супроводу для постановки хореографічного номеру на уроках музичного інструменту зі студентами музично-хореографічного профілю.

Технологія підбору музичних творів базується на глибоких знаннях системно-хореографічної освіти і передбачає:

1. знання шкіл і напрямків танцювального мистецтва;
2. знання традиційних форм і етапів навчання дітей хореографії;
3. знання форм побудови занять, обов'язкових імпровізаційних моментів;
4. знання хореографічної термінології (зокрема, на французькій мові).

До підбору музичних фрагментів висуваються вимоги щодо таких моментів: характеру; темпу; метро-ритму (розмір, акценти, ритмічний малюнок); форми музичного твору.

Музику для супроводу необхідно постійно поповнювати і урізноманітнювати, керуючись естетичними критеріями, почуттям художньої міри. Постійне звучання на уроках одного й того ж маршу або вальсу веде до механічного, не емоційного виконання вправ танцюючими.

Зупинимося на принципах підходу до підбору музичного супроводу для хореографічних занять. Музичне оформлення уроків має бути досить різноманітним, як за мелодією, так і за ритмом. Характер ритмів часто змінюється в ході уроку. Коли вивчається новий рух або його окремі елементи, ритм повинен бути простим, мелодія не складною, доступною. У процесі роботи, музичний матеріал ускладнюється (ритмічний малюнок, змінюється форма та розмір музичного супроводу, особливо в стрибках, або при з'єднанні різних рухів у єдину комбінацію). Окрім використання нотного матеріалу, можливі музичні імпровізації музиканта. Зокрема, для вдалого використання музичного супроводу студент повинен оволодіти знаннями щодо його властивостей: квадратності, темпових, ритмічних та метричних особливостей, наявності затактів.

На початковому етапі важливо усвідомити, що при розучуванні рухів, музичний супровід повинен відтворюватися в повільному темпі, в міру вивчення темп прискорюється. Наприклад, розглянемо конкретно, за якими ознаками відбувається відбір музичного супроводу для основних вправ класичного екзерсису біля верстата.

Plie – розмір 4/4, $\frac{3}{4}$; музика плавна, темп – *moderato* або *adagio*. Фрагмент повинен бути квадратним, наявність парного ритмічного малюнку не має значення (бажано наявність затакту). На цю вправу підбирається музичний супровід на 4/4 у повільному темпі.

Rond de jambe par terre – розмір 2/4, 4/4, $\frac{3}{4}$; характер мелодії – плавний, темп – *ndante*. Метроритмічне розкладання потрібно лише на початковому етапі, якщо дається розмір 2/4. Один рух робиться в цьому випадку на 1 такт, таким чином, сповільнюється темп. Якщо підібраний супровід на 2/4, то темп повинен бути повільним, а якщо розмір $\frac{3}{4}$ – швидшим.

Battements fondues – розмір 2/4 і 4/4; характер мелодії плавний, темпи – *adagio*, *largo* та *andante*. Метроритмічне розкладання потрібно на початковому етапі, якщо дається розмір 2/4; один рух робиться на 1 такт, таким чином, сповільнюється темп.

Battements developpes – розмір 4/4, 3/4; характер музики – плавний, спокійний, темп *adagio*, *lento*. Так як це рух передує *adagio*, то для кращого засвоєння слід підбирати квадратні музичні фрагменти. Метроритмічне розкладання музичного матеріалу не потрібні. Темп виконання повільний.

Battements frappes – розмір 2/4; темп – *allegro*, чіткий ритм. Квадратність має значення лише на початковому етапі. Ритмічний малюнок бажаний з дрібних тривалостей, краще на *staccato*. Можлива наявність затакту. Розкладання ритмічно потрібно, коли темп повільний, ніж тоді, коли рух вже «вироблено».

Battements tendus – розмір 2/4; характер музики – бадьорий, чіткий, темп *allegro* або *allegretto*. Для музичного супроводу бажана квадратність. На початковому етапі рух на 2/4 і 4/4 в повільному темпі, потім на 2/4 у швидкому темпі. Так само велике значення має затакт та його акцентування для точності виконання й передачі характеру руху.

Battements tendus jetes – розмір 2/4; темп – *allegro*, наголос на слабку долю. На початковому етапі має значення квадратність, чіткий ритм з акцентом на «і». Наявність затакту необхідно з початкового моменту вивчення. На початковому етапі темп в розмірі 2/4 повільний, потім швидкий.

Grant battements jetes – розмір 2/4, 3/4; характер музичного супроводу – бадьорий, енергійний; темп від *allegretto* до *allegro moderato*. На початковому етапі необхідний чіткий квадрат. Ритмічний малюнок грає важливу роль. Необхідні акценти на сильну частку. У розмірі 3/4 необхідна присутність затакту. Темп варіюється від повільного до швидкого.

Не менш важлива наявність знань, умінь та навичок підбору музичного супроводу й хореографами, які вивчають музичний інструмент (наприклад, на музично-хореографічних відділеннях вищих навчальних закладів).

У період навчання на музичному інструменті, зокрема фортепіано, студенти-хореографи отримують елементарні навички гри, розвивають музичне мислення. Пройшовши курс фортепіано, вони можуть проаналізувати твір, вивчивши такі поняття як: мелодія, мотив, кульмінація, музична фраза – саме за ними будуються хореографічні фігури, етюди, а згодом й хореографічні номери. В процесі навчання студенти-хореографи знайомляться з такими поняттями як: ритм, темп, метр, форма, мотив, мелодія, гармонія та ін.

На уроках фортепіано студенти-хореографи дізнаються, що «стародавні обряди, ігри, військові походи завжди супроводжувала музика. Саме вона допомагала людям об'єднатися в загальному настрої, русі, почутті. Тому в маршовій і танцювальній музиці головні виразні засоби – ритм і темп» [1, с.38]. Знання мажорного та мінорного ладу допомагає вірно підібрати потрібну за характером музику для постановки хореографічної композиції. Студенти будуть знати, що радість не буває повільною, а смуток – швидким. Ритм у танці служить формоутворюючим елементом.

Хоча в сучасній хореографії використовуються прийоми контрастної побудови танцювального темпу у відношенні до музичного – темп музики задає загальний темп танцю, його зміни. Ці прийоми використовуються в окремих фрагментах як додатковий виразний засіб.

Метр дає танцю основу тимчасової організації. На музику в три чверті не можна танцювати танець в чотири чверті та навпаки. Танець лише в рідкісних випадках зводиться до відбивання кожної метричної частки такту. Зазвичай його організація вільніша.

В основі твору будь-якої форми лежить тема – художня думка. Музична тема складається з декількох частин. Визначення поняття «тема» в хореографії не сформульовано. О. Астахова пише: «Якщо припустити, що хореографічна тема повинна володіти схожими ознаками з музичною темою, то в такому випадку вона в першу чергу повинна бути носієм художньої думки. Вона повинна володіти характерністю, індивідуальністю, повинна бути досить закінченою, оформленою й містити в собі повторюваність елементів. Вона не може бути односкладною. Бажано, щоб хореографічна тема або з'являлася неодноразово, або розвивалася і змінювалася залежно від сценічної ситуації» [1, с. 45].

Тема обов'язково складається з мотивів. Музичний мотив – це невелика група звуків, що має відносно самостійне виразно-сміслові й конструктивне значення. Хореографічний мотив – це невелика злита група рухів, що володіє відносною значимістю.

Серед виразних засобів музики основне значення для освіти музичної форми має мелодія, гармонія та ритм в їх взаємодії. В мелодії найяскравіше зазвичай проявляються характерні риси тієї чи іншої думки. Гармонія має властивість розфарбовувати музику (танець), кожне співвідношення звуків має свій колір.

Вивчивши всі ці поняття та застосувавши їх на практиці на уроках фортепіано, студент не боїться помилитися в підборі музичного супроводу для хореографічного номеру, постановка якого буде здійснена. Тому дуже важливою є діяльність викладача музичного інструменту (фортепіано та ін.), спрямована на формування професійних якостей студента-хореографа з даного виду роботи.

Отже, майстерність у підборі музичного супроводу глибоко специфічна. Вона вимагає від музиканта різнобічних музично-виконавських обдарувань, володіння ансамблевою технікою, знання основ співочого мистецтва, особливостей гри на різних інструментах, також відмінного музичного слуху, спеціальних музичних навичок з читання та транспонування різних партитур.

Повноцінна професійна діяльність передбачає наявність комплексу психологічних якостей особистості, таких як: увага та пам'ять, працездатність, мобільність реакції та винахідливість в несподіваних ситуаціях, витримка, воля, педагогічний такт, чуйність. Тому, на нашу думку, бажано було б включити у навчальний план факультетів музично-хореографічного профілю спецкурс «Підбір музичного супроводу на уроках музичного інструменту», який дозволив би студентам, майбутнім концертмейстерам хореографічних колективів у школах мистецтв та інших позашкільних закладах оволодіти принципами, якими вони будуть керуватись при виборі музичного супроводу на професійному рівні, допоможе дібрати музичний матеріал для подальшої роботи.

Література

1. Астахова О.С. К вопросу о хореографической теме в классическом балете. Музыка и хореография современного балета [текст] / О.С.Астахова. – Спб. – Вып. 4. – М. : Искусство, 2002. – 195с.
2. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України / Е. Лузік // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 77 - 82.
3. Настюк О. Особливості роботи концертмейстера на уроках класичного танцю / О.Настюк // Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка. – 2013. № 10 (269). – Ч.ІІ. – С. 117 – 123.
4. Новерр Ж. Ж. Письма о танце и балетах [текст] / Ж.Ж. Новерр – М.: Искусство, 2009. – 375 с.
5. Туриніна О.Л. Психологія творчості: навч. посіб. / Олена Леонтіївна Туриніна. – К. : МАУП, 2007. – 160 с.

References

1. Astakhova O.S. K voprosu o khoreograficheskoy teme v klassicheskom balete. Muzyka i khoreografiya sovremennogo baleta [tekst] / O.S.Astakhova. – Spb. – Vyp. 4. – M. : Iskuststvo, 2002. – 195s.
2. Luzik E. Kreatyvnist' yak kryteriy yakosti v systemi pidhotovky fakhivtsiv profil'nykh VNZ Ukrayiny / E. Luzik // Vyshcha osvita Ukrayiny. – 2006. – № 3. – S. 77 - 82.
3. Nastyuk O. Osoblyvosti roboty kontsertmeystera na urokakh klasychnoho tantsyu / O.Nastyuk // Visnyk LNU im. T.Shevchenka. – 2013. № 10 (269). – CH.II. – S. 117 – 123.
4. Noverr Zh. Zh. Pisma o tantse i baletakh [tekst] / Zh.Zh. Noverr – M.: Iskuststvo, 2009. – 375 s.
5. Turynina O.L. Psykholohiya tvorchosti: navch. posib. / Olena Leontiyivna Turynina. – K. : MAUP, 2007. – 160 s.

В статье раскрыта специфика работы по подбору музыкального сопровождения для постановки хореографического номера на уроках музыкального инструмента с студентами музыкально-хореографического профиля. Доказано, что технология подбора музыкальных произведений базируется на глубоких знаниях системно-хореографического образования. Рассмотрено, по каким признакам происходит отбор музыкального сопровождения для основных упражнений классического экзерсиса у станка.

Предложено включить в учебный план факультетов музыкально-хореографического профиля спецкурс «Подбор музыкального сопровождения на уроках музыкального инструмента», который позволил бы студентам, будущим концертмейстерам хореографических коллективов в школах искусств и других внешкольных учреждениях, овладеть принципами, которыми они будут руководствоваться при выборе музыкального сопровождения на профессиональном уровне.

Ключевые слова: музыкальное сопровождение, студенты-хореографы, музыкально-хореографическое отделение, принципы подбора, признаки отбора, спецкурс.

The article deals with the specifics of the selection of background music for choreographic staging musical instrument in class with students of musical and choreographic profile. It is proved that the technology selection of music based on a deep knowledge of system-choreographic education. Considers, on what grounds is the selection of musical accompaniment to the classic core exercise routine at the bench.

Technology selection of music based on a deep knowledge of system-choreographic education and provides:

- 1. Knowledge of schools and trends of dance;*
- 2. Knowledge of traditional forms and phases of teaching children to dance;*
- 3. The construction of knowledge forms of employment, compulsory improvisational moments;*
- 4. Choreographic knowledge of terminology (especially in French).*

The concrete, on what grounds is the selection of musical accompaniment to the classic core exercise routine at the bench.

It is equally important to have knowledge and skills matching background music and choreographers who study a musical instrument (such as music and dance departments of higher education).

During learning a musical instrument, including piano, choreographers students receive basic skills of the game, develop musical thinking. After a course of piano, they can analyze work examining concepts such as melody, tune, culmination, musical phrase – that built them dance figures, sketches, and later dance numbers. During training students choreographers familiar with concepts such as rhythm, tempo, meter, form, motive, melody, harmony and others.

Include in the curriculum of schools of music and choreography profile course «Selection of musical accompaniment in the classroom musical instrument» that would allow students, future accompanists dance groups in art schools and other after-school facilities master the principles by which he will guide the choice of background music on a professional level help align the musical material for further work.

Keywords. *Music, student choreographers, musical and choreographic department of the principles of selection, selection of features a special course.*

УДК 378.011.3-051:78

Лисіна Н. І., Войтун А. І.

МЕТОДИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ УЯВЛЕНЬ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ

Піаністична майстерність студентів вдосконалюється через усвідомлення механізмів втілення музичних уявлень у реальному звучанні. Запропоновано методи